

Двосторонні економічні відносини

Євген САВЕЛЬЄВ

**УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКІ
ЕКОНОМІЧНІ СТОСУНКИ:
ФОРМУВАННЯ НОВИХ НАПРЯМКІВ****Резюме**

Обґрунтовано ідею спільної експансії Греції та України на світовому ринку. Показано, що особливості економіки двох країн здатні доповнювати одна одну. Великим успіхом у західних країнах могли б користуватися послуги українських медиків у галузі стоматології та фізіотерапії. Розвиток торгівлі освітніми послугами передбачає як навчання українських мігрантів та їхніх дітей у Греції, так і створення спільних міжнародних навчальних закладів для навчання громадян третіх країн. Припускається, що за умови об'єднання спеціалістів з консалтингу та маркетингу можна розраховувати на чималий комерційний успіх греко-українських фірм на ринку послуг пост-радянського простору. Доведено доцільність культивування в Україні освітнього туризму в Грецію, який можна також інтегрувати в освітній бізнес, та перспективність спільного бізнесу на світовому ринку українських і грецьких туристичних фірм із розвитку туризму до давньогрецьких міст, розташованих в Україні (Херсонес, Ольвія тощо).

© Євген Савельєв, 2007.

Савельєв Євген, докт. екон. наук, професор, Тернопільський національний економічний університет, Україна.

Ключові слова

Українсько-грецькі економічні відносини; експорт, імпорт, послуги українських медиків; бізнес-послуги; торгівля освітніми послугами України з Грецією; туризм; наукомісткі послуги.

Класифікація за JEL: F59.

Економічні стосунки між Грецією та Україною є складовою інтеграційних процесів між Україною та Європейським Союзом. Цю проблему досліджують українські та грецькі науковці, зокрема, О. І. Амоша, О. М. Дьоміна, Н. Й. Коніщева, Ю. В. Макогон, О. А. Слісаренко, Н. А. Терентьева, С. В. Мякушко, Е. Сискос. Певний підсумок щодо наявних досліджень був підбитий на міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток еллінізму в Україні у XVIII–XXI століттях», що відбулася 21–23 травня 2007 р. у місті Маріуполі (Україна) [4].

Крім цього, слід зазначити, що абсолютна більшість наукових публікацій мають переважно констатуючий та інформаційний характер. У них наводять статистику торгівлі та інвестиційної діяльності між країнами, деталізують структурні компоненти. У більшості праць зазначається, що найбільші обсяги експорту товарів з України у Грецію припадають на енергетичні матеріали, нафту і продукти її перегонки, чорні метали, зернові культури, деревину та вироби з деревини. Серед товарів імпорту виділяють наступні: тютюн; алюміній та вироби з алюмінію; сіль; сірка; штукатурні матеріали; цемент; пластмаса, фармацевтична продукція; котли; машини; апарати та механічні пристрої.

Якщо критично оцінити експорт України у Грецію, то навіть за масштабами української економіки він є мізерним, становлячи менше 0,5% експорту товарів з України. Ще меншим є імпорт товарів з Греції, що займає у загальному обсязі імпорту України приблизно 0,2% [1, 126]. Це за практично цілковитої відсутності інтересу до українського ринку з боку інвесторів.

Розвиток українсько-грецьких економічних відносин необхідно будувати з урахуванням особливостей цих економік (табл. 1). По-перше, необхідно врахувати, що Греція належить до числа країн з розвинутою ринковою економікою, а Україна є країною з перехідною економікою, де цілі покоління (керівників та населення) повністю втратили традиції підприємництва, виростили на звичках жити за директивами, які надходять з центру, та при соціальному утриманні. По-друге, Україна є орієнтованою на експорт країною (експорт перевищує 60% ВВП), чого не скажеш про Грецію, частка експорту якої становить 20%. По-третє, Греція має галузі, де вона є лідером на сві-

товому ринку, зокрема у сфері морських перевезень і міжнародного туризму вона входить до п'ятірки лідерів. Для України це в меншій мірі властиве, хоча її й можна віднести до групи великих світових торговців чорними металами, соняшником, олією та зерновими.

Отже, за основу розвитку економічних стосунків України з Грецією слід покласти умови, що впливають з необхідності переходу до постіндустріального устрою, основою якого є нова економіка (економіка знань). Це означає, що обидві сторони повинні орієнтувати розвиток економічних стосунків між своїми країнами на сферу наукомістких послуг та сприяти цьому процесу. Деякі основи цих стосунків вже закладені. З 2000 р. набула чинності міжурядова угода між Україною та Грецькою Республікою про співпрацю в галузі освіти, науки та культури. Це дало можливість здійснювати обмін науковцями та спеціалістами, проводити спільні дослідження у галузях, які становлять взаємний інтерес. Щороку грецька сторона надає стипендії українським громадянам з метою здобування вищої освіти та післядипломного навчання у Греції. На 2005–2007 рр. прийнято до фінансування 16 українсько-грецьких науково-дослідницьких проектів.

Таблиця 1.

Особливості економіки Греції та України

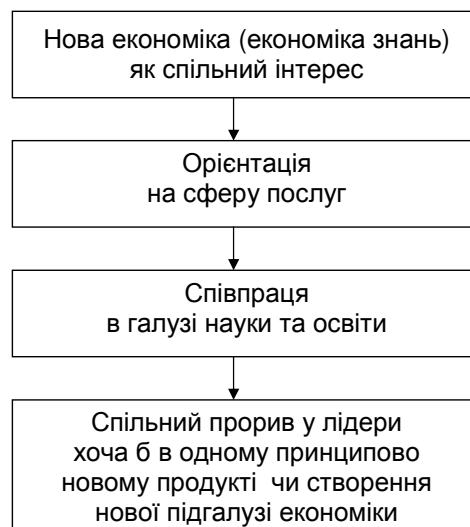
Греція	Україна
1. Країна з ринковою економікою	1. Країна з перехідною економікою
2. Країна, орієнтована на імпорт	2. Країна, орієнтована на експорт
3. Наявність галузей – лідерів світового ринку	3. Відсутність галузей – лідерів світового ринку
4. Лідер на світовому ринку морських перевезень та міжнародного туризму	4. Входить до групи великих світових торговців чорними металами, соняшником, олією та зерновими, але не країн-лідерів

Ймовірно, що нині виникає необхідність у переході до якісно нового етапу стосунків, коли співпраця в науці та освіті набуває форми великих програм. Їх варто орієнтувати на істотні якісні зміни структури економіки та експорту обох країн і лідерство на світовому ринку принаймні в одному новому напрямку чи хоча б в одному новому продукті, який може мати великий попит. З цією метою сторони повинні визначити сферу, де можна зробити великий прорив у науці та техніці й відшукати необхідні ресурси для спільної організаційної, кадрової та фінансової підтримки проекту (табл. 2).

Організація економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) до наукомістких відносить чотири галузі: аерокосмічну; виробництво комп'ютерів та конторського устаткування; виробництво електронних засобів комунікацій і фармацевтична промисловість [2]. Трохи більш деталізована класифікація наукомістких технологій і товарів опрацьована Статистичним управлінням США. Вона включає десять позицій: біотехнології, створені на основі використання досягнень генетики; медичні технології, відмінні від біологічних (ядерно-резонансна томографія, ехокардіографія тощо); оптоелектроніка; комп'ютери та телекомунікації; електроніка; гнучкі автоматизовані виробничі модулі та лінії зі станків з ЧПУ, що керуються ЕВМ, роботи, автоматичні транспортні пристрої; нові матеріали, у тому числі напівпровідники, оптичні волокна та кабелі, відеодиски, композити; аерокосмос; озброєння та атомні технології [3, 12].

Таблиця 2.

Основи розвитку економічних стосунків України та Греції

При всіх відмінностях європейської та американської класифікації наукомістких технологій і товарів кожна з них включає сферу фармацевтики і медицини. Враховуючи успіхи української та грецької науки і практики, можна припустити, що більша (можливо, навіть найбільша) вірогідність виходу на лідерські позиції на основі взаємовигідної співпраці Греції та України є саме в цих сферах. На жаль, до переліку спільних українсько-грецьких нау-

ково-дослідницьких проектів, прийнятих до фінансування на 2005–2007 рр., фармацевтичні й медичні проблеми не включені. Очевидно, у нових угодах цей напрямок має посісти пріоритетне місце. Для цього необхідно оцінити наявний потенціал (кадровий і науковий потенціал) двох країн, сформулювати орієнтовані на світовий ринок цілі та створити сприятливі фінансові умови для їх реалізації.

Не менш привабливим є розвиток співпраці України і Греції в галузі міжнародних наукомістких послуг. Відповідно до класифікації ОЕСР, до них належать п'ять галузей: сучасні види зв'язку; фінансові послуги; освіта; охорона здоров'я і так звані бізнес-послуги, які включають розробку програмного забезпечення, контрактні дослідження й опрацювання (ДР), консультативні, маркетингові та інші послуги, що використовуються при організації та веденні бізнесу. Наприклад, великим успіхом у західних країнах могли б користуватися послуги українських медиків у галузі стоматології та фізіотерапії. Зараз за одержанням такого лікування дуже часто звертаються колишні громадяни України, які добре знають та високо цінують його якість і ціновий рівень.

Варто звернути увагу на напрямки, пов'язані з бізнес-послугами. Нині у структурі експорту послуг України у Грецію вони займають менше 2%, що, поза сумнівом, нижче від потенціалу нашої країни. Висловимо лише одне припущення: якщо б вдалося скоординувати й об'єднати спеціалістів з консалтингу та маркетингу, то можна розраховувати на чималий комерційний успіх греко-українських фірм на ринку послуг пострадянського простору. Конкурентні переваги таких фірм формувалися б за рахунок того, що, по-перше, кожна з країн має кваліфіковані наукові кадри в галузі економіки та підприємництва. По-друге, такі інтернаціональні фірми могли б одержати синергійний ефект за рахунок того, що українські фахівці краще знають специфіку ринку СНД, а грецькі – європейського та американського ринків. До того ж обидві країни зацікавлені в одержанні джерел швидкого зростання заробітної платні працездатного населення, що властиве для наукомістких галузей.

Звичайно, як у випадку з будь-яким новим масштабним проектом, стосовно такого припущення можливі заперечення. Аргументом проти цього може бути та обставина, що у структурній перебудові економіки на користь наукомістких галузей вже досягли успіху інші країни: визнані технологічні лідери – США, Японія, Великобританія – та дві азійські країни з числа нових індустріалізованих, як їх називають, – Південна Корея та КНР, тому нові гравці мають небагато шансів на успіх. З таким твердженням можна погодитися лише у тому сенсі, що згадані країни дійсно багато чого досягли у торгівлі наукомісткими товарами та послугами. Поряд із цим ринок нової економіки настільки швидко розвивається, що в ньому існує чимало вільних ніш та ще більше нових ніш з'являється. Їх зайняти можуть ті, хто матиме більшу готовність.

У структурі торгівлі послугами України та Греції практично зовсім не розвинута торгівля освітніми послугами, хоча чимало вищих та середніх учбових закладів мають прямі контакти та знаходять чимало корисного у системах освіти кожної країни. Отже, експорт та імпорт освітніх послуг в орбіті стосунків Україна – Греція, у тому числі й реалізація їх третім країнам, – на прямок цілком перспективний та поки що зовсім не розвинутий. Найбільш очевидні аргументи на користь такого твердження такі.

По-перше, у Греції перебувають на тимчасових роботах кілька сот тисяч громадян України, які мають потребу в здобуванні певних спеціальностей з умовою одержання двох дипломів – українського та грецького. Така практика розповсюджена у стосунках України з Німеччиною, і вона може бути адаптована до україно-грецьких стосунків.

По-друге, у трудових мігрантів з України є зацікавленість у навчанні їхніх дітей у Греції за системою двох дипломів. Це дає можливість після одержання диплому зробити вибір робочого місця в одній з двох країн, залежно від економічних, політичних, сімейних та інших умов. З дуже великою вірогідністю можна сказати, що випускники вузів, у яких розвинуті україно-грецькі програми навчання, могли б стати «мотором» розвитку економічних стосунків між двома країнами.

По-третє, Україна і Греція мають достатній потенціал висококваліфікованих наукових і педагогічних працівників для того, щоб створити програми та учбові заклади для надання освітніх послуг третім країнам. При цьому колективи науково-педагогічних працівників можна формувати на інтернаціональній основі, місце навчання – у країні з меншими витратами для студентів та навчального закладу, а мовою навчання обирати англійську (переважно). Такі навчальні заклади, поза сумнівом, набудуть популярності й серед власної молоді.

Новий підхід потребує опрацювання та реалізації в галузі туризму. У 2005 р. експортний показник України за статистичною позицією міжнародних послуг «поїздки» у Грецію становив \$1,0 млн, а імпортний – \$3,5 млн. Імовірно, що більша частина цих послуг припадає на трудових мігрантів. Водночас у громадян України не користуються достатньою популярністю туристичні поїздки у Грецію, про що свідчить, зокрема, переважання попиту в українських туристів на туристичні пропозиції туроператорів Туреччини та Єгипту.

Особливо мало культивується в Україні освітній туризм у Грецію, який легко можна інтегрувати в освітній бізнес. Наприклад, вивчення історії стародавнього світу зі складанням відповідного екзамену для школярів та студентів можна було б організувати у Греції. Для цього має бути опрацьовано відповідну навчальну програму, дібрано педагогічний персонал, відпрацьовано маршрут, сформована цінова політика, що забезпечує доступність для батьків такого виду освітніх послуг.

Достатньо перспективним може виявитися спільний бізнес українських та грецьких туристичних фірм з відвідування давньогрецьких міст, розташованих в Україні (Херсонес, Ольвія тощо). Швидке просування на ринок туризму таких турів можна здійснити шляхом рекламування їх серед туристів, які проводять у Греції свою відпустку.

Розглядаючи економічні стосунки України та Греції як історично безперервний процес, потрібно зазначити, що вони завжди слугували економічному розвитку обох країн. У XXI столітті світове співтовариство вирішує проблеми побудови постіндустріального суспільства, яке вносить зміни у систему міжнародних економічних стосунків. Відповідно, економічні стосунки України та Греції повинні розвиватися з урахуванням нових тенденцій світового розвитку, особливо тих, що пов'язані з формуванням економіки знань.

Греція та Україна нерідко проводять великі міжурядові форуми, на яких підписують важливі угоди. Нині готується нова зустріч президентів. Важко уявити, що вона може вирішити питання, які кардинальним шляхом змінять обличчя спільної співпраці в економічній сфері. Проте вже сьогодні необхідно усвідомити, що загальне коріння розвитку двох країн, яке існує в економіці, історії та духовній сфері, потребує опрацювання та реалізації широкомасштабної програми співпраці з достатньою фінансовою, політичною й організаційною підтримкою для наявної зміни розміру взаємної користі.

Література

1. Державний комітет статистики. Україна у цифрах у 2005 році. Статистичний довідник. – К.: Консультант, 2006.
2. Наукоемкие технологии и их роль в современной экономике (грант рффи, проект № 02-06-80004) // Российский фонд фундаментальных исследований// http://www.rfbr.ru/default.asp?doc_id=5767
3. Science and Engineering Indicators. 2000, National Science Board. – Wash., 2000. – Chapter 7.
4. The Development of the Hellenes in Ukraine from the 18th – to the 21st Century // Conference Proceedings. – Mariupol, 2007.

Стаття надійшла до редакції 18 червня 2007 р.